

Ühendatud Euroopa

Juba mõnda aega on räägitud Euroopa ühendamisest erinevatel tasanditel ja erinevate teemade kaudu. Ei ole üllatus, et tegemist on läbiva nn Euroopa projektiga, mida iseloomustab sõnapaar „rohkem Euroopat“. Viimase aja üheks enam kõneainet pakkuvaks teemaks on majandus- ja rahaliidu kõrval olnud Euroopa ühendamine digitaalse siseturu arendamise kaudu ehk sõna otseses mõttes küsimus sellest, kuidas ühendada Euroopa. Raskuse siinjuures on konkreetsetel ettepanekutel seoses sidevahenditega seonduva regulatsiooni ühtlustamisega ja ühtsete standardite rakendamisega.

Nii nagu Euroopa Liidu asjadega tavaks on saanud, on ka kõnealune teema mitmete erinevate dokumentide vahel jaotunud ning seetõttu on raske eristada, kus üks ettepanek algab ja teine lõpeb. Siiski kokkuvõttes on nende ettepanekute eesmärk arendada Euroopa Liidu siseturu digitaalsete teenuste valdkonnas. Käesolev teemaleht heidab ülevaatliku pilgu eespool mainitud teemale, et paremini mõista selle tausta ja seatud eesmärgid.

Digitaalne siseturg

Paljud e-teenused, mis eestlastele tunduvad igapäevased ja iseenesestmõistetavad, ei ole sarnase kvaliteeditasemega teistes Euroopa Liidu liikmesriikides. Paljuski on nendest erinevustest ajendatud ka digitaalse siseturu arendamise mõtte. Mõnede arvutuste kohaselt võib parem digitaalne ühendatus ja selle kasutamine igapäevatoiminguteks kogu Euroopa Liidu piires võimaldada majandusel kasvada kuni 4% SKP-st 2020. aastaks (telekommunikatsiooni ühtse turu panust SKP suurenemisse hinnatakse umbes 1%-le aastas¹). Väidetavalt loob Internet iga kahe kaotatud töökoha kohta viis juurde ja avalik sektor võib e-valitsust kasutades säästa kulutustelt 15–20%.² Teatavasti on iga mõistlik meede, mis aitab majandusele kaasa, praeguses olukorras vajalik.

Euroopa Komisjon on oma teatises Euroopa digitaalse tegevuskava kohta märkinud, et „[d]igitaalse tegevuskava üldine eesmärk on tagada jätkusuutlik majanduslik ja sotsiaalne kasu (*benefit*), mida annab kiirele ja ülikiirele internetiühendusele ja koostalitlusvõimelistele rakendustele tuginev digitaalne ühtne turg“. Kontseptsiooni põhjendustena tuuakse välja järgmised puudujäägid, millega plaanitakse tegeleda:³

- killustatud digitaalsed turud (*fragmented digital markets*);
- koostalitlusvõime puudumine (*lack of interoperability*);
- küberkuritegevuse kasv ja võrkude usaldamatuse oht (*rising cybercrime and risk of low trust in networks*);
- võrkudesse tehtavate investeeringute vähesus (*lack of investment in networks*);
- ebapiisav teadustegevus ja innovatsioon (*insufficient research and innovation efforts*);
- digitaalpädevuse ja -oskuste puudumine (*lack of digital literacy and skills*);
- ühiskondlike probleemide lahendamisel kasutamata jäetud võimalused (*missed opportunities in addressing societal challenges*).

¹ Euroopa Komisjon võttis vastu ühendatud Euroopat käsitlevate õigusaktide ettepanekud. MEMO/13/779 (http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-13-779_et.htm).

² Europe's digital challenge. Commission contribution to the European Council of 24-25 October 2013 (http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/20131010_en.pdf).

³ Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, Nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele Euroopa digitaalne tegevuskava (<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0245:REV1:ET:HTML>).

Digitaalne tegevuskava on üks Euroopa 2020. aasta strateegia seitsmest suurprojektist. Selle sihiks on määrata kindlaks, kuidas kasutada info- ja kommunikatsioonitehnoloogiat nii, et Euroopa saavutaks oma 2020. aasta eesmärgid. Digitaalse tegevuskava meetmete hulka kuuluvad sellised valdkonnad nagu näiteks infole juurdepääsu avamine, piiriüleste internetitehingute lihtsustamine, usalduse suurendamine digitaalse keskkonna vastu, koostalitlusvõime ja standardid ning käesoleva teemalehe fookuses olev telekommunikatsiooniteenuste ühtse turu tugevdamine.⁴

Ühendatud Euroopa

Äsja lõppenud Euroopa Ülemkogul tõdeti, et toimiva digitaalse siseturu arendamise üheks suurimaks probleemiks on liikmesriikide suur erinevus digitaalteenuste kvaliteedis ja kasutamises. Ühelt poolt on siin tegemist puuduliku regulatiivse raamistikuga, kus valitsusjuhid näevad täiustamisvajadust, kuid teisalt on põhjused lihtsalt olemuslikes erinevustes liikmesriikide vahel. Viimast selgitab asjaolu, et peale ühise õigusraamistiku puudub ka ühtne sisuline arusaam digitaalse turu temaatikast, mis viibki Euroopa Liidu turu killustatusele ning seega ühisturu puudumisele.⁵ Killustatus on iseäranis omalaadne väljakutse, millele viitab ka Euroopa Komisjoni president José Manuel Barroso oma ettekandes järgmise illustriivse näitega: miks peaks üks Rootsi kodanik, kes külastab Kopenhaagenit maksma 45 korda rohkem selleks, et saata nutitelefoniga e-kiri lähedalasuvasse Malmösse võrreldes sellega, kui saata sama e-kiri Malmöst Kirunasse, mis asub Põhja-Rootsis, 1400 kilomeetri kaugusel, st 53 korda kaugemal?⁶

Taolise olukorraga (ja loomulikult ka teiste seonduvate teemadega) tegelemiseks võttis Euroopa Komisjon 11. septembril 2013 vastu nn ühendatud Euroopat (*Connected Continent*) käsitlevate õigusaktide ettepanekute paketi, mis on üks osa laiemast digitaalse siseturu arendamisest. Selle paketi eesmärgiks on viia lõpule telekommunikatsiooni ühtse turu rajamine ja ühendada kogu Euroopa. Ettepanekute lõöklauseks on märgitud järgnev: „Ühendatud Euroopa tähendab kiiremaid andmeühendusi, lihtsamat äritegevust, lihtsamat elu ja paremat valmisolekut tulevikuks“.⁷ Alljärgnevalt on välja toodud, mis on ettepanekus ette nähtud ja mis ei ole sellega kaetud.⁸

Mis ettepanekus on?

- Õigusnormide lihtsustamine ja vähendamine ettevõtjate jaoks.
- Raadiosageduste eraldamise tihedam koordineerimine, et soodustada traadita lairibaside ja 4G võrkude levikut ning integreeritud võrke pakkuvate üleeuroopaliste mobiilsideettevõtete loomist.
- Standardsete hulgemüügitasandi toodete pakkumine, et elavdada ettevõtjatevahelist konkurentsi.
- Avatud interneti kaitsmine: võrguneutraalsuse, innovatsiooni ja tarbijaõiguste tagamine.
- Rändlustasude turult väljatõrjumine: piitsa ja prääniku süsteem, et rändlustasud oleksid kadunud hiljemalt aastaks 2016.
- Tarbijakaitse: selges keeles kirjutatud lepingud, paremini võrreldav teave ja rohkem õigusi vahetada teenusepakkuja või lepingut.

Mida ettepanekus ei ole?

- Ei ole ühte organit, kes reguleeriks telekommunikatsiooni valdkonda.
- Ei ole kõnelõpetustasude eurotariifi.
- Elektroonilise side teenuse pakkuja määratlus ei muutu.
- Ei ole üleeuroopalist sagedusluba.
- Ei keelata diferentseeritud internetitooteid.

⁴ Viide 3.

⁵ European Council 24/25 October 2013 Conclusions

(http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/139197.pdf).

⁶ Innovating in the digital era: putting Europe back on track. Presentation of J.M. Barroso to the European Council of 24-25 October 2013 (http://ec.europa.eu/news/pdf/131024_en.pdf).

⁷ viide 1.

⁸ viide 1.

Siinkohal ei ole võimalik minna süvitsi detailidega ühendatud Euroopa projektis, kuid suures plaanis on tegemist valdkonda lihtsustava ettepanekuga. Iseasi, kas selline jõuline lähenemine, mida üritatakse üsna kiire tempoga rakendada olukorras, kus liikmesriikides on telekommunikatsioonisektorite võrdluses suured erinevused, viib eesmärgini. Teisalt näib, et käesolevat teemat on Euroopa Liidu tasandil võimalik paremini reguleerida kui liikmesriikide tasandil (võttes arvesse, et ühtlustatud standardid võimaldavad kõikehõlmavamalt pakkuda mobiilsust kogu liidu piires liikudes). Nii võib informatsiooni vaba liikumist nimetada ka täiendavaks vabaduseks traditsionaalse nelja Euroopa Liidu vabaduse – kaupade, teenuste, inimeste ja kapitali vaba liikumise – kontekstis.

Positiivse momendi kõrval saab viidata ka ettepaneku teatavatele puudujääkidele. Kui võrrelda nt telekommunikatsiooniteenust pakkuvate operaatorite arvu Euroopa Liidus ja USAs või Hiinas, siis killustatud turu tõttu on neid Euroopa Liidus oluliselt rohkem (vt joonis). Võttes aga arvesse, et konkurentsi olemasolu aitab teenuste kvaliteedi tõusule kaasa, siis olgugi, et väiksem arv operaatoreid haldaks turgu ilmselt efektiivsemalt, on küsitav sellise lähenemise mõju konkrentsile. Lisaks, nagu eespool märgitud, on liikmesriikide turud praegu väga erinevad, seda ka hindade osas. Kui teatud hetkel kujundatakse ühtne hind näiteks andmesideteenusele kogu Euroopa Liidu piires, siis võib see mõnedes liikmesriikides, kus praegu on hinnad madalamad, tuua kaasa hindade tõusu, mis ei ole kindlasti soovitatav.

EL ei ole veel ühtne digitaalne turg

Peamised digitaalset turgu iseloomustavad näitajad USAs, ELis ja Hiinas

Kliente*:	330	Kliente*:	510	Kliente*:	1400
Operaatoreid**:	6	Operaatoreid**:	+/- 40	Operaatoreid**:	3
Õigusraamistikke:	1	Õigusraamistikke:	28	Õigusraamistikke:	1

* miljonit

** peamised

Allikas: Euroopa Komisjon

Laiem mõõde

Peale tarbijatele nähtavate eeliste, mis ettepanekuga kaasnevad (nt välismaal tehtud kõnede või andmeside kasutamise hindade alanemine), saab ühtlustatud siseturgu näha ka löögirusikana rahvusvahelises konkrentsis. Välja on toodud, et Euroopa ühtne telekommunikatsiooniturg aitab kaasa Euroopa Liidu strateegilistele huvidele ning majanduse elavdamisele. Euroopa telekommunikatsioonitööstuse jätkusuutlikkus ja võime arendada tehnoloogiaid suurendab ka siinse piirkonna julgeolekut. On oluline erinevus selles, kas näiteks hoida andmeid pilves, mis on väljatöötatud ja hallatud Euroopa Liidu ettevõtete poolt või mõne muu riigi tööstuse poolt. Selgituseks, et pilvandmetöötlus (*cloud computing*) on teenus, mille abil kasutaja salvestab, varundab või töötleb andmeid kaugarvutites ehk serverites ja millele klient pääseb ligi Interneti vahendusel.⁹

⁹ Pilvandmetöötlus (<https://www.aki.ee/et/pilvandmetootlus>).

Ühiskonnakorraldus, mille raames on informatsiooni liikumise kiirus olulise strateegilise tähtsusega nii poliitilises kui ka majanduslikus mõttes, peavad konkurendid – nii ettevõtete kui ka riikide tasandil – investeerima teadmistesse ja infrastruktuuri, et „pildil püsida“ ning oma huve paremini kaitsta. Mõistagi kerkib siinkohal üles palju küsitavusi, millest suurim on ilmselt turvalisuse tagamine sellises haavatavas keskkonnas. Pilvandmetöötlus on küll mugav ning võimaldab riske hajutada andmete hoidmisega erinevates serverites ja jurisdiktsioonides, kuid tihti kaasnevad mugavusega ka turvalisusriskid, mille minimaliseerimine on tõenäoliselt võtmeelement käesolevas teemas.

Kokkuvõte

Nii laiemal digitaalse siseturu kui ka kitsamalt ühtse telekommunikatsioonituru arendamise sihiks on lihtsustada ja ühtlustada regulatsioone selliselt, et ei kehtiks kõrvuti 28 erinevat õiguslikku raamistikku, vaid arusaam nõ digitaalsest elust oleks sarnasem. Kirjeldatud õiguslikud ettepanekud on sammuks selle suunas, et me kasutaksime efektiivselt ära info- ja kommunikatsioonitehnoloogia saavutusi kiiremaks ja mugavamaks suhtlemiseks ning et see oleks meile vastuvõetavama hinnaga.

See on järgmine etapp siseturu arengus, mida juba praegu iseloomustab nt võimalus vabalt ringi liikuda. Nii nagu arenesid traditsioonilised neli Euroopa Liidu vabadust, on ka informatsiooni vaba liikumine siinkohal oluline komponent. Saab visandada lihtsa seoskeemi. Selleks, et kaubad saaksid paremini liikuda, on vaja, et inimesed saaksid vabamalt liikuda. Inimeste vaba liikumisega tekib ka teenuste vaba liikumise vajadus. Et kaupade ja teenuste eest paremini tasuda, peaks ka kapital probleemideta liikuda saama. Nii on ka informatsiooni vaba liikumine oluline siseturu komponent – see puudutab meie elu pea igal sammul, olgu siis tegu teadmiste kogumise või bürokraatiaga toimetulekuga.

Keeruline on näidata ettepanekute selgepiirilist ja reaalselt mõju Eestile, sest ei ole veel täpselt teada, millisesse suunda plaanitav digitaalne siseturg lõpuks arenema hakkab. Ühe mõttekohana võib tuua juba eespool mainitud asjaolu, et nt hindade ühtlustamine Euroopa Liidu tasandil võib tähendada teatavat telekommunikatsiooniteenuse kallinemist Eesti piiresse jäävate teenuste puhul, kuid samal ajal muutuks odavamaks piirülene suhtlus. Lisaks tarbijatele mõjutab ettepanekute pakett ka ettevõtteid, kes Eestis ei ole ilmselt piisavalt suured, et konkureerida positsiooni pärast üle-euroopaliselt. Standardite väljatöötamise protsessis võib selguda, et uue olukorra valguses tuleb teha täiendavaid investeeringuid või mõned varem tehtud investeeringud tühisteks lugeda.

Seega on eraldi arutlusteemaks, milline lahendus on Eestile parem, kas praegune seis või võimalik suurte operaatorite poolt valitsetud Euroopa Liidu turg. Oluline on aga silmas pidada seda, et Eesti kogemus digiteenuste väljatöötamisel ja rakendamisel võiks pakkuda eeskujuna, millest saaks lähtuda kogu Euroopa Liit. Digitaalse siseturu arendamisega edasiminekul on parem olla väljatöötaja kui pelgalt nõuete täitja rollis.

Kristjan Aruoja
nõunik
tel 6365